

ПРОЛОГ

През лятото на 1938 г. най-нашумелият въпрос на Ривиерата не е какъв ще бъде следващият ход на Германия, а дали човек следва да направи реверанс към херцогинята на Уиндзор, или не.

По-малко от две години са изминали, откакто херцогът е абдикирал от трона на Англия, за да се ожени за (по собствените му прочути думи) „жената, която обичам“, но ѝ е отказана титлата „Нейно Кралско Височество“ – главно защото Уолис Симпсън вече се е развеждала два пъти и никой не знае дали няма да го направи за трети път. А тази титла би била съпроводена с необходимостта от въпросния реверанс.

Дали реверансът – херцогът настоява съпругата му да бъде удостоена с тази почит – ще надделее над статуквото и мнението на някои, че нито един от двамата не го заслужава?

Било съвсем уместно те също да посетят Ривиерата – тази бляскава, златиста, обляна в слънце крайбрежна ивица, прочута с разюздани развлечения, където никой не се задълбочава в миналото на другите. Тук всяка година се събират богатите, известните, красивите и ексцентричните, за да плуват, да залагат и да се наслаждават на слънцето по един хедонистичен начин, който по онова време изглежда безкраен. Колкото до евентуалната заплаха от Германия – все пак Франция е защитена от непревземаемата линия „Мажино“, нали така?

През онова лято изглежда така, все едно всичко това ще продължи завинаги. В началото на 30-те години Франция е изпълнена със самочувствие. Страната е на върха в областта на изкуството, нейните презокеански кораби са най-бързите и луксозни в света, нейните писатели, спортисти и спортистки, като великите тенисисти Жан Боро-

тра и Сюзан Ленглен, са известни по целия свят; никоя друга нация не може да се конкурира с нейната кухня, култура и мода. Престижът на Франция е олицетворен от най-великата и оригинална дизайнерка на света – Габриел Боньор Шанел, по-известна като Коко Шанел. Семейство Уиндзор са сред последните новодошли на това прочуто крайбрежие. В началото на месец май те наемат от вестникарския магнат сър Померой Бъртън вилата „Шато дьо ла Крое“.

Решението на тази звездна двойка да се установи тук през по-голямата част от годината, не е изненадващо. Крайбрежието, осяено с очарователни рибарски селца, все още е незасегнато от по-късния бум в строителството и омайва със своите красиви, искрящи сини води, заливчета, борове, горички от вековни маслинови дръвчета, мек въздух с аромат на розмарин и мащерка, къщички, покрити с искрящи бугенвиллии и със саксии с каскадно мушкато, и пъстроцветни пазарчета, където всеки ден се продават прясна риба и зеленчуци от крайбрежието. Нищо чудно, че броят на посетителите непрестанно се увеличава.

Писателите също се тълпят на Лазурния бряг – мнозина от тях в опит да избягат от опасност или скандал в родината си. Един от най-заможните и успешните в англоезичния свят е Уилям Съмърсет Моъм, който напуска Англия през 1926 г., след като е арестуван за груба непристойна проява, а американският му партньор Джералд Хакстън* е депортиран.

Над портата на къщата на Моъм, вила „Мореск“, е изрисуван неговият личен талисман: мистичният мавритански знак, отпечатан на корицата на всяка негова книга – ръката на Фатима, която предпазва от уроки. Той е богат, щедър и гостоприемен, а домакинството му, съставено от 13 слуги, е ръководено като добре смазана машина. Вилата на Моъм е прочута с вкусната си храна и увлекателните разговори. „Всички на Ривиерата приемат покана от Моъм по всяко време, стига да се окажат достатъчно големи късметлии, за да получат така-

---

* Фредерик Джералд Хакстън (1892 – 1944) е дългогодишен секретар и интимен партньор на Съмърсет Моъм. – Б. р.

ва“, казва друг много успешен писател, Е. Филипс Опенхайм. Онзи август през 1938 г. семейство Уиндзор също постъпва така.

Харолд Никълсън, който е отседнал при Моъм, описва празненството в писмо до съпругата си Вита: „Уили Моъм ни подготви грижливо. Той каза, че херцогът се обижда, когато не се отнасят към херцогинята с уважение“. При пристигането на херцога и херцогинята Моъм и дъщеря му отиват в предверието, за да ги посрещнат, а останалите гости чакат в салона. Никълсън описва тяхната поява. „Тя, трябва да отбележа, изглежда много добре за възрастта си [Уолис към този момент е на 42 години]. Косата ѝ е оформена по различен начин. Пригладена е от челото назад и пада на букли край шията. Това ѝ придава спокоен и по-малко измъчен вид. Гласът ѝ също се е променил. Сега смесва акцента на Вирджиния с този на херцогиня в пиеса на Пинеро.“

„Той влезе със своята полюшваща се морска походка, като подръпваше папийонката си. Беше облечен с вечерно сако от лъскава индийска коприна. Беше в много приповдигнато настроение. Поднесоха коктейли и всички наобиколихме камината. Последва кратко мълчание. „Съжалявам, че закъсняхме малко – каза херцогът, – но Нейно Кралско Височество не успя да се подготви навреме.“

„Беше ги казал. Трите думи се стовариха помежду ни като три камъка в басейн. Нейно (ах) Кралско (ужас) Височество (и никой не се осмели да погледне другия в очите).“

Няма никакво значение, че заплахата от германците вече е осезаема – същата пролет те са окупирали Австрия, провеждат безмилостно и варварско преследване на малцинствата и лакомо надзъртат към Судетската област, а войските им са струпани на границата с Чехия, докато в Англия раздават противогази в подготовка за война. На Ривиерата най-належащият въпрос е решен. „Нейно Кралско Височество“ и реверансът са задължителни. Животът на игралната площадка на Европа вече може спокойно да продължи напред.

Защото, както пише Никълсън от вила „Мореск“: „(Това) наистина е съвършена почивка. С други думи, горещината е великолепна, градината е прекрасна, шезлонгите – прохладни, сокът от лайм – подръка,

басейнът – в готовност, ако някой иска да се гмурне във водата, има прекрасни гледки, книги, грамофони, красиви хора – и преди всичко усещането, че всичко това няма да се проточи прекалено“.

Точно както и се случва...

СЕДМА ГЛАВА

СЯНКАТА НА ВОЙНАТА

Докато Дали гостува на Шанел в „Ла Пауза“, той се запознава с балетната трупа на Леонид Масин. След като първоначално работи за Дягилев като танцьор и хореограф, Масин най-накрая създава своя собствена трупа – „Руският балет на Монте Карло“, – която току-що е направила своя дебют. Сега той се обръща към Дали с молба да сътвори сценографията за негов балет – а Дали, от своя страна, се обръща към Шанел, за да създаде костюмите за балета, и тя работи по тях през пролетта на 1939 г. Името на постановката е „Вакханалия“*, по музика от операта „Танхойзер“ на Вагнер.

Предизвикателството е значително. Сюжетът проследява задълбочаващия се делириум на крал Лудвиг II и представлява опит от страна на Дали да създаде психоаналитичен балет. Публиката е изправена пред въртележка от странни образи, включително танцуващи чадъри, кордебалет на патерици, танцьори с гигантски рибешки глави и Лола Монтез в разноцветни шалвари и пола с обръчи, общита по края с фалшиви зъби. Над сцената на Дали се извисява огромен лебед с голяма дупка в гърдите, през която се появяват танцьорите. Междувременно Шанел работи и по своята пролетна колекция.

За жителите на Ривиерата зимата на 1938/39 г. преминава както обикновено. Всяка сутрин в леглото си в луксозната вила „Шато дьо л'Оризон“ Чърчил работи върху коректурите на книгата си, а всеки

---

* Световната премиера на балета е в Метрополитън опера в Ню Йорк на 9 ноември 1939 г., където се превръща в сензация. – Б. а.

следобед играе маджонг с Максин – светлината е твърде слаба, за да рисува, и в шест вечерта бездруго вече е тъмно. Една вечер фамилията Уиндзор, междувременно настанени в „Шато дьо ла Крое“, са поканени на вечеря. Големият въпрос, вече разрешен във вила „Мореск“, но все още неизяснен в „Шато дьо л’Оризон“, е как да се обърчат към херцогинята.

Това е обсъдено предварително по време на обяда, тъй като всички знаят, че дворецът ѝ е отказал титлата „Височество“; освен това обаче всички са наясно, че херцогът е пословично докачлив по този въпрос и решително настоява на съпругата му да бъде засвидетелствано уважение. Постигнато е съгласие, че след като вечерята е в тесен кръг, към херцогинята следва да се обърнат с „Ваше Кралско Височество“ и да я удостоят с реверанс.

„От самото начало херцогът на Уиндзор господстваше над разговора“, разказва Винсът Шийн, също отседнал в „Шато дьо л’Оризон“, който описва херцогинята като „толкова слаба, толкова елегантна, толкова завършена от безброй модни магазини, шивачки, маникюристки и фризьори“. На 18 януари 1939 г. Чърчил пише до Клеми от вилата: „Фамилията Уиндзор идват на вечеря тук и ние гостуваме на вечеря в техния дом. Те са отседнали в една великолепна постройка до „Ла Д[рагониер]“. Всичко е изключително добре направено и достолепно. Носят се червени ливреи, а самият дребосък е облечен забележително, в традиционното шотландско каре на „Балморал“, с кама и жабо, и всичко останало. Само като си спомниш колко трудно беше да го убеди човек да облече късо сако* и папийонка, лесно можеш да забележиш промяната у него. Предстои да вечерям с него утре вечер единствено в компанията на Родърмиър. Несъмнено ще обсъдим плановете му да се прибере у дома. Те не искат той да се завърне, но нямат властта да му попречат“.

Испанската гражданска война клони към своя край. Вечерта, в която пада град Тарагона, компанията в дома на Елиът вечеря заедно със семейство Уиндзор и по-голямата част от изтъкнатите личности по обсапаното със знатни особи крайбрежие. След по-малко от

---

* Остаряло наименование на смокинга (по-къс от много по-дългия фрак). – Б. а.

две седмици, с превземането на Барселона от силите на Франко, на практика всичко приключва (въпреки че военните действия са прекратени официално на 1 април). Когато френските гранични пътища най-сетне са отворени, близо 300 хиляди испанци – военни, цивилни, жени и деца, – гладни, изтощени и в паника, се втурват към Източните Пиренеи, чието френско население наброява 200 хиляди души. През февруари те са последвани от търсещите спасение представители на републиканските власти.

Войниците сред тях бързо са пленени, като по-голямата част са изпратени в два големи концентрационни лагера, оградени с бодлива тел, а останалите – в по-малки. „Въпреки че мимозите цъфтяха, беше хладно и повечето се бяха загърнали с войнишките си одеяла – единственото, което бяха донесли със себе си – пише Джанет Фланър в своята колонка в „Ню Йоркър“ на 1 март. – Хранеха се с каквото намерят, понякога колежа кравите и конете, които водеха със себе си. Френското правителство предоставяше по 2 фунта хляб на ден, който трябваше да бъдат разпределен между 25-има мъже.“ В долините бежанците често изкореняват лозята и ги изгарят, за да се стоплят през студените нощи.

Въпреки че районите в близост до границата са осеяни с останките от бягството на бежанците – изоставени коли, очукани камиони, счупени велосипеди и (много по-притеснително) хиляди коне и мулета, изоставени да търсят храна, където намерят в негостопримната провинция, – самата Ривиера почти не си дава сметка за този прилив на окаяни човешки същества. През февруари същата година в Кан се провежда ежегодният Празник на мимозата, а в Ница – Битката на цветята, и както обикновено са показани пролетните модни колекции.

За тях Шанел прекрачва рамките на обичайния си стил на семпли, изчистени линии и палитра, базирана на черно, бяло, бежово и тъмносиньо – вероятно в отговор на по-*voyant** дрехите на Скиапарели. През пролетта на 1939 г. тя предлага колекция „цигански“ рокли, някои с дантелен набор в горната част и волани от същата материя в

---

* Човек с чувствителност отвъд естествения обхват на възприятие (фр.). – Б. р.

долната, други разкроени в стил кринолин или с фустанели с английска бродерия и „божествени извезани материи, къси болера, рози в косите“, както описва колекцията Даяна Врийланд за „Харпърс базар“. Същата колекция е описана от „Вог“ със следните думи: „Провокативна циганска скромност на роклите с подчертана талия и пола на Шанел“. Върху тях тук-там се забелязват цветовете на френското национално знаме, *le tricolore* – червено, бяло и синьо.

През март Хитлер нахлува в Чехословакия, а няколко седмици по-късно Мусолини анексира Албания. Лойд Джордж и любовницата му Франсис Стивънсън се намират в Антиб, където на 15 март научават новината за влизането на Хитлер в Прага. Въпреки това за всички, които живеят на Ривиерата през 1939 г., с нейните сини небеса, топло море, уханни борови гори и пазарчета, отрупани с плодове, зеленчуци и прясна риба, идеята за война навярно изглежда нереална.

Не и за Колет, която започва да обмисля възможността да продаде „Ла Трей Мускат“ (купена по-късно същата година, през юни, от актьора Чарлс Ванел). Мусолини, казва Колет на своя приятелка, е отговорен за лошата сделка, която е сключила. Стоманеният пакт, който свързва Италия и Германия във военно, икономическо и всяко друго отношение в случай на война, е подписан на 22 май, и Колет, за разлика от много други, предвижда неприятности. Причината за продажбата донякъде се корени и в славата на къщата – тя се намира едва на 1650 метра от селото и при нея се стичат както туристи, така и почитатели, някои от които звънят на портата, други си устройват пикник в градината, а повечето просто зяпат. Когато излиза от къщата, за да отиде на покупки, Колет постоянно е обсадена от хора, желаещи да им даде автограф или да разпише някоя от своите книги.

Лятото на тази година е изпълнено с трескаво веселие, наситено със слухове и подозрения. Носят се разкази за шпиони, акостирали в Кап Мартен и Кап Фера, слухове за германски офицери от военното разузнаване, предрешени в цивилни дрехи в казината. Две испански аристократки пристигат в хотел „Париж“ заедно с цяла свита прислуга и когато на следващия ден всички изчезват, с изключение на помощ-

ник-готвача и шофьора, а дневната сметка за храна е на нечуваната стойност от 2 лири стерлинги, всички в хотела остават с убеждението, че тайно са приютявали бежанци.

Максин Елиът, по-пълна от всякога, прекарва по-голямата част от дните си край басейна в игра на табла. По думите на нейната приятелка Елза Максвел основната ѝ грижа е да открие някого, с когото да играе. Максвел освен това отбеляза, че нейният „активен ум е дотолкова притъпен от четенето на евтини детективски романи, че не проявява никакъв интерес към последните новини“. Елси Мендел посещава „Шато дьо л’Оризон“ почти всекидневно – учи се да плува около 80-годишна. По-рано през лятото тя и съпругът ѝ сър Чарлс Мендел са на борда на яхта, на която пламва пожар. Всички, с изключение на Елси, умеят да плуват и скоро скачат в морето. Елси отказва въпреки умолителните призови на сър Чарлс. Накрая търпението му се изчерпва и той крясва: „По дяволите, Елси, дърта глупачка такава! Скачай!“. Сър Чарлс винаги търпеливо е понасял нейните ексцентричности, така че Елси остава толкова изненадана, че стисва носа си с два пръста, размахва юмрук в лицето му и скача в морето, крещейки: „Чарлс, да не си посмял пак да ме ругаеш!“. Все пак решава да се научи да плува.

Ноел Кауърд, също на почивка на Ривиерата тази пролет, една вечер пристига навреме в хотел „Карлтън“ в Кан, за да се наслади на гледката на светлините, изникващи по булевард „Кроазет“ на фона на спускащия се здрач. Вдясно от неговата тераса се виждат планините Ещорил, опушеносиви на лунната светлина; вляво е тъмният, нисък силует на Кап д’Антиб отвъд ярко осветеното казино „Палм Бийч“. Музиката от баровете по „Кроазет“ се носи във въздуха. Може би все още има време да се случи някакво чудо, мисли си той. Както се оказва, животът, изпълнен с плуване в морето, разходки до казиното, обеда с лангусти, чесън и фразели на островите, автомобилните разходки до Сен Тропе и Ница, *vin rose*^{*}, слънчевите бани и разточителните вечери в някое от малките ресторантчета край пристанището, продължава необезпокоявано.

---

^{*} Вино розе (фр.). – Б. р.